

In Psalmum LVII⁽¹⁾

Hic psalmus conscriptus creditur a Davide in exilio, id est, cum fugiebat David, et eo tempore potissimum, quando (sicut scribitur in libro *Regum*, cap. xxvi) cum obsidetur a Saulo, venit noctu in castra Saulis et ingressus illius tentorium, ipsum dormientem offendit, et cum posset illum impune interficere, noluit tamen; sed, accepta lancea Saulis, ex loco edito vocavit ducem exercitus Saulis et illius negligentiam accusavit in custodiendo regem. Hac, igitur, occasione, ut quidam dicunt, David confecit hunc psalmum; in quo arguit atque reprehendit, non solum Saulem, sed etiam illos, qui ipsi erant a consiliis, quod, cum profiterentur se esse studiosos et amatores justitiae, tamen suis consiliis atque factis se injustissime persequerentur; se, inquam, adeo innocentem, ut cum posset inimicum suum occidere et se constitueret extra periculum, tamen id facere noluerit. Et potest, etiam, hic psalmus recte intelligi de Christo Domino, quasi David, ex illius persona, reprehendat Pontifices atque Phariseos, qui cum se profiterent custodes religionis, tamen injustissime Christum accusaverunt et condemnaverunt; et generaliter hic psalmus invehitur in omnes illos, qui aliud sunt et aliud simulant, quos primo describit atque reprehendit, et deinde agit de illorum supplicio et interitu. Inquit:

(1) In codice: *Explicatio in psalm. lvii per doctissimum Mag. leonem.*

2.—Si vere utique justitiam loquimini: recte judgeate filii hominum (1).

Nonnulli codices Vulgatae editionis habent non RECTE, sed *RECTA*, quibus respondent graeca et hebraica exemplaria; et totus iste versus in hebreao legitur per interrogationem sic, isto modo: AN VERE JUSTITIAM LOQUIMINI? NUM RECTE JUDICATIS, FILII HOMINUM? Sed utrovis modo accipiatur, est idem sensus; nam dicit David: si vos, qui estis consultores Saul, tales estis quales videri vultis, scilicet, amatores et studiosi justitiae, *RECTE JUDICATE*, id est, vos ipsi judices estote inter me et Saulem, uter quisnam sit justior: ille, qui me innocentem persequitur, an ego, qui ipsum cum possem interficere, nolui. Ex persona, autem, Christi sic interpretabimur hunc versum: Si vos, o Pharisaei et sacerdotes, religiosi estis, quemadmodum profitemini verbis, cur me, qui veritatem dico vobis, quaeritis injuste interficere? si Deo patre gloriamini, cur me persequimini qui ex Deo sum? Atque, ut dixi, hic psalmus vallet etiam in omnibus illos, qui non se tales exhibent ipsa re, quales se esse profitentur verbis et signis exterioribus; itaque dici de illis vere potest: si christianum te esse dicas, fac ut opera verbis tuis respondeant; si te monachum profiteris, non discrepet vita ab instituto; si magister theologus esse vis, cum munere et insigniis convenientia vita atque doctrina; si iudex es, jus serva; denique, non alius sis in vita et in more, et alius esse videri velis. Nam est duplex malitia: una aperta quae talis est, qualem se exhibet conspiciendam; alia, vero, tecta et se simulans longe alliam ab eo quod est, quae est pestilentissima malitia. Unde qui

(1) Ita in codice, omissa psalmi inscriptione, quae etiam juxta Vulgatam numeratur in hunc modum: 1.—*In finem, ne disperdas, David in tituli inscriptionem.*

tales sunt in S. Scriptura dicuntur homines duplo corde et Deo maxime odibiles, ut patet *Ecclesiastici*, capite secundo: *Vae duplo corde, labiis scelestis et manibus malefacientibus, et peccatori terram ingredienti duabus viis;* et idem vitium notatum figurata a Salomone in *Proverbis*, XX: *Pondus et pondus, mensura et mensura: utrumque est abominatio apud Deum, et infra: Abominatio est apud Deum pondus et pondus: statera dolosa non est bona;* nam sicut pondus legitimum et mensura legitima debet esse una, sic vita atque mores hominum debent esse uni atque simplices; nam qui aliud pondus ostentat et alio uitit, et justum se simulans vivit iniquissime, talis, inquam, est abominatio apud Deum.

3.—Etenim in corde iniquitates operamini: in terra injustitias manus vestrae concinnant.

Quasi dicat David: sed tantum abest ut quales esse dicitis vos tales sitis, scilicet, justitiae amatores et defensores, ut omnem vestram cogitationem ponatis in eo, ut vestras malas cupiditates, aliquo justitiae colore quaesito, ad exitum perducatis. Ut appareat in Pharisaels et in Christi causa, de qua proprio agitur in hoc psalmo; nam illi rem omnium sceleratissimam, id est, Christi mortem, boni publici colore quaesito et obtento, honestare voluerunt, dicentes: *Oportet ut unus homo moriatur pro populo, ne tota gens pereat,* et: *Si hunc permittimus, venient Romani et tollent gentem nostram.* ETENIM INQUITATIES IN CORDE OPERAMINI.—Id est, non solum intra vosmetipso mala cupitis et desideratis, sed etiam operamini, id est, excogitatis et machinamini apud vos attentissime, quibus modis atque ratione ea, que male cupitis, possitis efficere ita, ut quamvis sceleratissima et impia sint, tamen appearant justa atque honesta. Quod ita debere intelligi declarat id quod sequitur: *INJUSTITIAS MANUS VESTRAE CONCINNANT;*

nam concinnare est apte componere et ita polire et aptare aliquibus rei partes inter se, ut pulchra videri possit. Unde et in hebreo, pro CONCINNARE eodem sensu legitur PONDERARE ista modo, scilicet: *ET INJUSTITIAS MANUS VESTRAE PONDERANT,* id est, ita conficiunt, ut quamvis prava sint et injusta, tamen videri possint effecta ad pondus, id est, ad justitiae normam atque prescriptum. Dicit, autem, David quod isti operantur mala in terra, id est, in loco infimo et a coeli regione remotissimo, qui est proprius locus eorum, qui terrena cupiunt; nam justi atque filii Dei, quamvis sint in terra, tamen sunt peregrini in illa, quia nullius rei terrenae cupiditate tenentur, juxta id quod dicitur a Div. Petro sua prima canonica, cap. II: *Charissimi, obsecro vos, tanquam advenas et peregrinos abstinere vos a vitiis et concupiscentiis, quae militant adversus animam;* contra, autem, impii et injusti dicuntur esse in terra in S. Scriptura, quia terrena cupiunt, ut patet ex illo *Genesis* VI: *Gigantes erant super terram,* et psalmo XVI: *Oculos suos statuerunt declinare in terram,* et rursus (psalm. XLVIII): *Et reliquerunt nomina sua in terris suis,* et I. ad Corinth., cap. xv (1): *Primus homo de terra, terrenus.* Igitur, male operantur iniquitates in terra, id est, in loco in quo habent collocatum domicilium cupiditatem suarum, ut ex natura loci significetur et intelligatur ipsumson ingenium alienum ab omni cupiditate coelesti; et praeterea, cum dicit IN TERRA subindicit David, illos ad brevissimum tempus usuros hac facultate male operandi, nam male operantur in terra, id est, dum vivunt hanc vitam terrenam et temporalem, quae citissime transit. Sequitur in textu:

(1) Codex, mendose sane, ita: *et ad Colossenses, 3...*

4.—Alienati sunt peccatores a vulva, erraverunt ab utero; locuti sunt falsa.

Id varie exponitur, sed simplicissima ratio exponendi est haec: quod isti sive Christi sive Davidis adversarii, et in universum omnes qui, simulata honestatis specie, student iniquitati et injustitiae, isti, inquam, scelerati sunt ab ipsis incunabulis, id est, non laborant aliquo malo recente et adventitio, sed innato quadam modo ex longa consuetudine peccandi contracto. Nam, sine dubio, hoc vitium hypocrisis, de quo agitur in hoc psalmo, est quasi fructus et tanquam culmen aliorum vitiorum; nam nemo repente fit talis, sed ex multis aliis vitiis atque peccatis oritur hoc vitium, et ad hoc genus peccati multis aliis peccatis pervenitur. Ex quo existit id, quod statim sequitur in psalmo:

5.—Furor illis secundum similitudinem serpentis: sicut aspidis surdae obturantis aures suas.—6.—Quae non exaudiet vocem incantantium et benefici incantantis sapienter.

Nam quoniam animus eorum, qui pervenerunt jam ad hoc malitiae genus, obduriuit in male, idecirco illorum furor atque malitia, nulla adhibita ratione, nullo prudenti consilio sanari aut mitigari potest. **FUROR ILLIS SECUNDUM SIMILITUDINEM SERPENTIS**, id est, furor diutissime perseverans, nam serpentis ira dicitur maxime implacabilis; **SICUT ASPIDIS SURDAE**, id est, quae ut se reddat surdam, obturat suas aures, ne incantatorem audiat, nam carminibus serpentes disrupti sole liquet ex illo poetæ: *Frigidus in pratibus*, etc. Quod, inquam, qua vi fieri possit, vel utrum fieri possit, docet divus Thomas in II.^a II^{as}, quest. XVI, per totam, et in quaestionibus *De potentia*, quest. VI, art. 5.º, et divus Augustinus libro III *De Trinitate*, capite II et VII; sed

utrum id naturaliter fiat, aut quomodo fiat, ad praesens propositum nihil refert, dummodo constet id fieri solere, nam ex eo quod fit S. Scriptura similitudines ducit. Igitur, istorum furor, non solum implacabilis est, ut est ira serpentum, sed adeo obstinatus, ut curam adhibeant ut nulla ratione possit mitigari atque sanari; itaque isti non solum aspernantur sana consilia, sed etiam studiose currant, ut nihil boni consilii ipsis adhibeatur. Quod videre licet in Christi adversariis, de quibus præcipue agitur hoc loco; qui, quamvis illos Pilatus variis rationibus conatus est revocare ad sanam mentem, tamen obstinati perseveraverunt in proposito, et obturatis auribus, saepe in clamaverunt: *Crucifige, crucifige. FUROR*, inquit, **ILLIS SECUNDUM SIMILITUDINEM SERPENTIS**.—Nomen serpentis in S. Scriptura interdum usurpatur ad significandum magnum terrem, propterea quod natura serpens maxime formidabilis est hominum generi; unde *Ecclesiastici* cap. XXI, dicitur: *Quasi a facie colubri fuge peccatum*. Interdum, etiam, id nomen serpentis usurpatur in S. Scriptura ad significandum summam calliditatem et fraudem et versutiam, juxta illud *Genesis*, III: *Serpens erat callidior cunctis animalibus*. Igitur, David, cum dicit furorem istorum hominum esse secundum similitudinem serpentis, duo præcipue significat: primum, esse maxime metuendum et formidandum; secundo, esse plenum fraude et furore et eadem causa noctiorem. Sequitur in textu:

7.—Deus conteret dentes eorum in ore ipsorum: molas leonum confringet Dominus.

Exposita malitia istorum hominum, jam agit David de illorum suppicio et interitu; et primo, prædicet futurum, ut istorum conatus irriti sint, dicens: **DEUS CONTERET DENTES EORUM IN ORE IPSORUM**, nam dentes sunt artes nocendi et prava consilia, quibus isti homines bonos perdere

nituntur. Igitur, hujusmodi conatus et consilia DEUS CONTERET IN ORE IPSORUM, id est, ubi et quando creduntur esse maxime firma sua consilia, quia non alii armis atque consiliis, sed ipsorummet, ipsos conteret Deus; sic, enim, inquit divus Augustinus: IN ORE IPSORUM, id est, ore ipsorum contra se dicent; sic, enim, Christus Dominus confutavit inimicos suos, ipsum cupientes capere in sermone, in casu (1) Caesaris; sic etiam confutavit, quando induxerunt milites ut mentirentur Christi corpus a discipulis fuisse sublatum. Sequitur in textu:

8.—Ad nihilum devenient tanquam aqua decurrentes: intendit arcum suum, donec infirmentur.

Jam ex hoc loco praeditit fragilitatem potentiae illorum et interitum subito futurum, quod declarat variis similitudinibus. **AD NIHILUM**, inquit, **DEVENIENT TAMQUAM AQUA DECURRENTE**.—Torrentes, collecta pluvia, primo decurrent magna copia aquarum et magno strepitu; deinde, brevi tempore defluunt et evanescunt: sic, inquit David, hujusmodi homines, qui nunc omnia posse videntur, brevi temporis momento ad nihilum redigentur. Et, praeterea, aqua decurrentes aut effusa in S. Scriptura non solum significat celerem interitum, sed etiam significat extinctionem perfectam nominis atque memoriae, propterea quod aqua, postquam effusa est, statim imbibitur a terra: sic *Genesis* ultimo (2), dicitur de Ruben: *Effusus es sicut aqua, non crescas;* et II. *Regum*, cap. XIV (3): *Ecce extinguimur, et sicut aquae dilabimur quae non revertuntur.* Sed addit David: **INTENDIT ARCUM SUUM, DONEC INFIRMENTUR**, id est, Deus irasuea arcum in illos intendet, nec remittet, donec suis sagittis illos conficiat. Quanquam possunt haec, etiam, alter

(1) Ms.: *incensu*. (2) Ita in codice, pro: cap. XLIX.

(3) Ms.: cap. XVI.

intelligi, quia hebraica in hoc loco sunt ambigua ad plures sensus: **INTENDET ARCUM SUUM aut sagittas suas, scilicet, ipse peccator atque impius, DONEC INFIRMETUR;** quasi dicat: ipse peccator sua intentione malefaciendo se ipsum conteret atque confringet, sibique ipsi nocebit, dum studet bonis malefacere, quemadmodum contingit sagittatori, qui cupidus alicuius rei configundae, usque eo arcum intendit, ut frangat ipsum arcum; talis, enim, suamet arte perit, et eo ipso, quo alii nocere volebat, sibi ipsi intulit damnum. Sequitur in textu:

9.—Sicut cera, quae fluit, auferentur: supercecidit ignis, et non viderunt solem.

Idem declarat David alii similitudinibus: quam facile, inquit, cera liquecit calore, tam facile isti perituri sunt: **SUPERCECIDIT IGNIS**, id est, super ceram ignis cecidit, et ex eo subito liquefacta est; sic isti, subito non videbunt solem, id est, privabuntur ista luce atque vita. Haec habentur in hebreo aliquanto diversa, sed utrobiusque est idem sensus; hebreaca sic habent, ut vertit divus Hieronymus in suo psalterio: **SICUT VERMIS TABEFACTUS AUFERENTUR, SICUT ABORTIVUM MULIERIS, QUOD NON VIDIT SOLEM.** Nam etiam his verbis ostenditur futurum, ut peccatores atque impii celerrime deficiant: nam, inquit, quam cito atque celerriter resolivit in humorem vermis statim natus, et quam cito discedit a vita abortivum, quod extinctum fuit antequam veniret in lucem; tam cito atque celerriter peccatores deficiant et perituri sunt. Sequitur in textu:

10.—Priusquam intelligent spinae vestrae rhamnum: sicut viventes, sic in ira absorbet eos.

Insistit David in eadem re, scilicet, in vaticinando celeri interitum impiorum, et id magis declarat alia adhibita

similitudine, scilicet, impios perituros antequam adolescat illorum iniquitas: PRIUS, inquit, ANTEQUAM INTELLIGENT SPINAE RHAMNUM. Rhamnus, ut constat ex Dioscoride, libro I, capit. CII, est planta quaedam spinosa. Igitur, inquit David: ANTEQUAM SPINAE VESTRAE, id est, vestri aculei et mala, quibus bonos afficiunt atque pios; igitur, antequam ista mala INTELLIGANT RHAMNUM, id est, perveniant ad sui justam magnitudinem, id est, antequam corroborentur et perducantur ad optatum exitum, SICUT VIVENTES SIC IN IRA ABSORBET EOS, id est, Deus illos absorbet et ad nihilum rediget. SICUT VIVENTES, id est, in ipso flore atque vigore vitae suae, cum maxime videntur vige-
ro atque valere; vel quemadmodum accidit illis, quos terra, viventes et nihil minus quam de interitu cogitantes, subito absorbet, ita isti interibunt repeatino nec opinato interitu. Nonnulli haec ipsa verba ex hebreo aliter interpretantur et exponunt, scilicet, isto modo: PRIUSQUM INTELLIGANT, id est, sentiant VIVENTES, id est, carnes crudaes, nam vivens et verbum hebreicum, quod illi respondet, in S. Scriptura accipi solet pro carne cruda, ut constat ex li-
bro I Regum, cap. II; igitur, inquit, sicut carnes crudaes, quae sunt in olla, antequam sentiant ignem excitatum ab spinis et ramis, ille ignis deficit et extinguitur, ita peccatores subito interibunt. Nam, inquit, ignis excitatus ab spinis edit quidem magnum somitum, sed subito et celerime deficit et extinguitur: igitur, sicut ille ignis spinarum deficit et extinguitur, antequam eo calefiant carnes crudaes, id est, summa celeritate; sic omnis potentia et omnis felicitas malorum brevissime interitura est. Sequitur in textu:

II.—Laetabitur justus, cum viderit vindictam: manus suas lavabit in sanguine peccatorum.

Exposito celere interitu peccatorum, nunc, ultimo loco, exponit David gaudium, quo afficiuntur justi de illorum interitu. LAETABITUR, inquit, JUSTUS, CUM VIDERIT VINDIC-
TAM. Sed quid est, quod sequitur: MANUS SUAS LAVABIT IN SAN-
GUINE PECCATORUM? Glossa ordinaria et interlinearis, et Lyra, et nonnulli alii expositorum sic exponunt: MANUS SUAS LAVABIT, id est, mundabit opera sua, efficietur pu-
rior atque melior justus, animadversa punitione peccato-
rum, nam frequenter in S. Scriptura manus ponuntur pro operibus. Cui sententiae videtur simile illud, quod dicitur in Proverbiis, cap. XXI: *Mulctato, inquit, pestilente, sapien-
tior erit parevulus.* Alii, vero, hoc aliter exponunt, nam pu-
tant quod his verbis David adhuc magis explicat, quanta
sit magnitudo ejus laetitiae, quam justi captiunt de malorum
interitu, idque explicat, sumpta metaphora a victoribus,
nam, illis hostibus occisis, gaudent manus atque pedes tin-
gere in ipsorum sanguine et ea re videntur saturare ani-
mi sui desiderium, quale est illud quod supra dicebamus
in psalmo LXVII: *Ut intingatur pes tuus in sanguine, lingua-
canum tuorum ex inimicis ab ipso.* Sed querat aliquis for-
tasse, quomodo verum sit justos laetari atque gaudere de
interitu malorum, cum videatur maxime proprium justo-
rum orare ut Deus peccatoribus ignoscat, ut appareat in
Christo et Stephano; et Paulus ad Romanos, cap. XI, in-
quit: *Non vos defendentes charissimi: sed date locum irae,*
et in eodem: *Non reddentes malum pro malo, et rursus: Si
esurierit inimicus tuus, ciba illum. Sic enim faciens, carbo-
nes ignis congeres super caput ejus;* et Christus, apud Mat-
thaeum, cap. V, aperte praecipit, ut diligamus inimicos.
Ad hoc dubium, varie responderet ab expositoribus: Cas-

si dorus ita exponit: LAETABITUR JUSTUS, CUM VIDERIT VINDICTAM, non quidem, quod illi peccatores afficiantur poena, sed quod ipsi cum illis non puniantur; caeterum, interlinearis (Glossa) sic exponit: Justus gaudet de poena peccatorum, non quidem aeterna, sed de ista temporali quae illis saepe valet ad medicinam et salutem; alii, vero, sic interpretantur: LAETABITUR justus, non propter eas quod peccatores poena afficiuntur, sed quia ipse melior et cautior efficit ex consideratione ejus rei. Sed quamvis ista vera sint, tamen dubitandum non est, quin justi desiderent punitionem malorum, et laetentur de illorum supplicio; nam in Apocalypsi, sexto, dicitur: *Vidi sub altari animas interfectorum, etc... dicentes: Vindica, Domine, sanguinem nostrum de his qui sunt in terra, et similiiter Sapientiae, cap. v.*, dicitur: *Stabunt justi in magna constantia adversus eos qui se angustiaverunt, et qui abstulerunt labores eorum;* et sacri Prophetae sapissime in suis scriptis petunt a Deo instantissime ut animadvertis in peccatores, adeo ut ipsum interdum accusare Deum videantur morae atque tarditatis in puniendo. Itaque, hoc certum est. Atque etiam est certum, quod justi non inducuntur ad id desiderandum odio inimicorum suorum, aut cupiditate propriei vindictae, sed inducuntur ad id expetendum studio honoris divini atque etiam virtutis respectu; nam utrumque, scilicet, opinio virtutis et honor Dei, minuitur et labefactatur quodammodo, quamdui peccatores non afficiuntur supplicio atque poena: Nam qui vident peccatores vivere feliciter et bonos misere et calamitosos, inducuntur ad judicandum cultum virtutis esse infructuosum et inutilem; et ex consequenti, retrahuntur ab ejus studio, atque etiam simul male opinantur, male judicant de providentia et justitia Dei, id quod bonis hominibus molestissimum est. Unde quando, rebus in contrarium mutatis, vident quod Deus publice poenas sumit de peccatoribus et flagitiosis, liberantur ab illa molestia, et valde gaudent atque laetantur ex eo quod

illa re restituitur suus honor Deo et virtuti. Quod ita esse declarat id quod statim sequitur in psalmo.

I2.—Et dicit homo: Utique est fructus justo: utique est Deus judicans eos in terra.

Id est, lactabitur justus et maximo afficietur gaudio ex eo, quod publice animadversus sit in peccatores, quia DICET HOMO; id est, non vindictae cupiditate, sed quia universi homines ea re intelligent atque fatebuntur, et vitam studiosam fructuosam esse, et Deum gorere curam rerum humanarum; quod utrumque, felicitate et impunitate impiorum quodammodo in dubium revocabatur. Atque haec dicta sint de isto psalmo.